

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Директор НПП «Слобожанський»
_____ О.Д. Мотлях
«_____» _____ 2018 р.

**Щорічне інформування з наукової та науково-технічної діяльності
Національного природного парку «Слобожанський» за 2017 рік**

1. Організація наукової та науково-технічної діяльності.

1.1. Відповідальний працівник за організацію наукової діяльності – начальник відділу науки Брусенцова Н.О..

За підсумками 2017 року у відділі науки працює 3 співробітника на повну зайнятість та 2 сумісники. Двоє співробітників мають ступінь кандидата наук.

Штат Володимирівського природоохоронного науково-дослідного відділення складає 10 працівників, Пархомівського природоохоронного науково-дослідного відділення – 5 працівників.

1.2. Підвищення кваліфікації працівників наукових підрозділів:

- 1) **22-24 лютого 2017 р.** співробітники відділу науки Брусенцова Н.О., Безроднова О.В., Баришніков О.О. взяли участь у ГІС-форумі-2017, який відбувся у Харківському національному університеті ім. В.Н. Каразіна. Під час форуму були активними учасниками секційних засідань, брали участь в обговоренні використання геоінформаційних систем у роботі національних парків. Пройшли навчання з використання інструментів QGIS для аналізу та візуалізації геопросторових даних;
- 2) **1 березня 2017 р.** співробітники Володимирівського та Пархомівського науково-дослідних природоохоронних відділень взяли участь у занятті «Рідкісні рослини НПП «Слобожанський»: виявлення та охорона» яке було організовано співробітниками відділу науки НПП «Слобожанський» та проведено начальником відділу науки Брусенцовою Н.О. Розглядалися питання виявлення місць зростання раритетної флори НПП «Слобожанський», особливостей роботи в рамках операції «Первовіт», Закон України «Про рослинний світ», Закон України «Про Червону книгу України», види відповідальності за знищення рослин занесених до Червоної книги;
- 3) **1 березня 2017 р.** співробітники Володимирівського та Пархомівського науково-дослідних природоохоронних відділень взяли участь у занятті «Виявлення та збереження рідкісних видів тварин», яке було організовано співробітниками відділу науки НПП «Слобожанський» та проведено науковим співробітником Бондаренко З.С.. Розглядалися питання щодо видів тварин, які занесені до Червоної книги України та мешкають на території парку, Закон України «Про тваринний світ», види відповідальності за знищення тварин занесених до Червоної книги;
- 4) **15 березня 2017 р.** співробітники Володимирівського та Пархомівського науково-дослідних природоохоронних відділень взяли участь у занятті «Участь

працівників природоохоронних науково-дослідних відділень у наукових дослідженнях Парку» яке було організовано співробітниками відділу науки НПП «Слобожанський» та проведено начальником відділу науки Брусенцовою Н.О.;

- 5) **15 березня 2017 р.** співробітники Володимирівського та Пархомівського науково-дослідних природоохоронних відділень взяли участь у занятті «Виявлення та охорона раритетних рослинних угруповань, оселищ (біотопів)» яке було організовано співробітниками відділу науки НПП «Слобожанський» та проведено начальником відділу науки Брусенцовою Н.О.. Розглядалися питання щодо різноманіття рослинних угруповань НПП, визначення понять біотоп та оселище, принципи охорони рослинних угруповань на оселищ (Зелена книга, Оселищна директива, Natura 2000, Бернська конвенція);
- 6) **24 березня 2017 р.** співробітники відділу науки Брусенцова Н.О. та Безроднова О.В. взяли участь у відкритому майстер-класі з вивчення можливостей NextGIS-WEB на біологічному факультеті ХНУ ім. В.Н. Каразіна;
- 7) **9-12 червня 2017 р.** співробітники відділу науки Брусенцова Н.О., Безроднова О.В., Баришніков О.О. взяли участь у V науково-методичному семінарі «ГІС та заповідні території», який був організований та проведений НПП «Слобожанський» спільно з Харківською обласною організацією Національного екологічного центру України. Під час семінару співробітники слухали доповіді та взяли участь у навчаннях: основам роботи з QGIS та GitHub, створенню та редагуванню даних OpenstreetMap засобами JOSM, роботі з веб-ГІС сервісом nextgis.com, NextGIS Mobile, обговорили геокодування (як та навіщо його робити). Окрему увагу приділили роботі з космічними знімками — можливості калькулятора растрів у QGIS для розрахунку спектральних індексів та класифікацію даних Sentinel у Semi-Automatic Classification Plugin for QGIS. Під час екскурсії провели майстер-клас з аерофотозйомки за допомогою DJI Phantom 3;
- 8) **20-21 липня 2017 р.** співробітник відділу науки, Безроднова О.В., взяла участь у семінарі по визначенню і картуванню оселищ мереж Емеральд та Натура 2000, який проходив у м. Києві, а практичні заняття на території РЛП «Міжрічинський». Навчання було спрямоване на відпрацювання методики картування оселищ, принципи їх визначення, розгляд труднощів, які можуть виникати під час роботи;
- 9) **3-9 серпня 2017 р.** начальник відділу науки Брусенцова Н.О. взяла участь у Навчально-ознайомчому тренінгу в рамках проекту ЄС APENA (знайомство із природоохоронним законодавством Чехії, Словаччини та Польщі, досвідом цих країн у впровадженні картографування оселищ та окремих видів і організації їх моніторингу). Учасники тренінгу зустрічались із представниками Міністерств та агенств у сфері охорони навколишнього середовища, неурядових організацій та національних парків. Піднімалися питання ефективності управління у сфері екології, реалізації законодавчих актів, впровадження Натури 2000 та Смарагдової мережі, функціонування природоохоронних територій та організації наукових досліджень на рівні країни;
- 10) **05-09 жовтня 2017 р.** співробітник наукового відділу Брусенцова Н.О. взяла участь у XXIV Міжнародній теріологічній школі-семінарі «Зоологічні колекції: збір, облік та ідентифікація зразків», яка відбулась у м. Одеса. Під час

семінару відбулись засідання сесій: Природа і фауна регіону, історія досліджень, Дослідження та моніторинг мікротеріофауни, Польова діагностика та теренові дослідження, Динаміка фауни, Дослідження на заповідних територіях, Зоологічні та природничі музеї та робочі колекції. На них були заслухані доповіді теріологів з України, Білорусі та Придністров'я. Круглі столи та майстер-класи охопили питання діагностики близьких видів, визначення тварин за слідами життєдіяльності, критерії визначення цінності зразків, визначення віку ссавців. Під час екскурсії до лиману Куяльник фахівцями Українського науково-дослідного протичумного інституту ім. І. Мечникова МОЗ України були проведені демонстраційні відлови дрібних ссавців та майстер-клас по техніці безпеки під час досліджень;

- 11) **17-19 жовтня 2017 р.** співробітник наукового відділу Скрильник Ю.Є. взяв участь у Міжнародній мережевій зустрічі REUFIS «Лісова мережа інвазивних видів Європи та Середньої Азії (REUFIS)» (м. Будапешт, Угорщина). Організаторами було проведено тренінг щодо інвазивних видів короїдів, особливостей їх морфології, біології та розповсюдження. У Міністерстві сільського господарства відбулося засідання учасників, на якому обговорювали питання щодо зміни клімату та розповсюдження інвазивних видів комах, рослин, ссавців та їхнього впливу на лісові екосистеми;
- 12) **16 листопада 2017 р.** співробітники відділу науки Безроднова О.В., Бондаренко З.С., Брусенцова Н.О., Скрильник Ю.Є взяли участь у навчальному семінарі з проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) який був організований Фондом Природна Спадщина (Польща), МБО «Екологія-Право-Людина» (ЕПЛ) та Харківським національним університетом ім. В.Н. Каразіна. Під час семінару були розглянуті засади проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі), проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні у 2009-2016 рока, розробка «тіньового списку» територій, які пропонується включити до мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні, фонди, до яких українські біологи можуть подавати проекти для отримання фінансування на польові дослідження;
- 13) **20 грудня 2017 р.** співробітники Володимирівського та Пархомівського науково-дослідних природоохоронних відділень взяли участь у занятті «Чужорідні види рослин і тварин», яке було організовано співробітниками відділу науки НПП «Слобожанський» та проведено начальником відділу науки Брусенцовою Н.О. Розглядалися питання щодо визначення «чужорідний вид», кількості видів та окремих представників чужорідних видів флори та фауни на території НПП «Слобожанський», актуальності проблеми у світі та можливі шляхи боротьби з чужорідними видами;
- 14) **20 грудня 2017 р.** співробітники Володимирівського та Пархомівського науково-дослідних природоохоронних відділень взяли участь у занятті «Особливоцінні ділянки та об'єкти — критерії виділення, оцінка стану, охорона», яке було організовано співробітниками відділу науки

НПП «Слобожанський» та проведено начальником відділу науки Брусенцовою Н.О.

2. Наукова та науково-технічна діяльність.

2.1. Виконання програми Літопису природи, основні досягнення протягом року, проблеми виконання:

Виробнича діяльність відділу науки НПП «Слобожанський» проводилась згідно з «Планом наукової та науково-технічної діяльності національного природного парку «Слобожанський» (НПП) у 2017 році» та плану природоохоронних заходів НПП «Слобожанський».

Складено та видано п'ятий том Літопису природи НПП «Слобожанський» за 2016 рік, копію якого передано до Міністерства екології та природних ресурсів (Згідно Положення про наукову та науково-технічну діяльність природних і біосферних заповідників та національних природних парків, затверджене Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України № 414 від 29.10.2015 р.). Літопис видано на 354 сторінках, містить 65 рисунків, 70 таблиць, 84 літературних джерела, 16 додатків.

Ведеться накопичення та обробка даних для включення до шостого тому Літопису природи НПП «Слобожанський» за 2017 рік:

- 1) отримано та зведено метеорологічні данні з Богодухівської метеостанції по місяцях за 2017 р.;
- 2) проводились польові та камеральні роботи з уточнення видового складу флори та фауни НПП;
- 3) проводились спостереження за рівнем води лісових боліт та озер на гідрологічних постах;
- 4) розпочато дослідження динаміки водного дзеркала боліт за даними мультиспектральної зйомки PlanetScope та Sentinel-2;
- 5) проводились обліки тварин, що гинуть на автомобільних шляхах, які межують з територією НПП;
- 6) ведеться вивчення показників води окремих боліт Володимирівського природоохоронного відділення в рамках дипломної роботи студентки ХНУМГ ім. А.Н. Бекетова;
- 7) проведена робота з уточнення карти ландшафтів на рівні фацій НПП;
- 8) проведено картування нових місць зростання тюльпана дібровного (ЧКУ) – 7 нових місцезростань;
- 9) виявлено 2 нових місцезростання півників рогатих, 2 — зозулиних сліз яйцеподібних, 1 — гніздівки звичайної, 4 — плауна річного, 1 — ковили дніпровської;
- 10) проведено оцінку стану збереження ключових рідкісних видів флори: пухирника малого (*Utricularia minor*) та рябчика шахового (*Fritillaria meleagris*);
- 11) проведено відбір альгологічних проб з водойм Пархомівського ПНДВ;
- 12) проведено експедиційні виїзди з вивчення заплавних деревних угруповань р. Мерла та р. Мерчик;
- 13) проведено моніторингові дослідження популяцій рідкісних видів рослин (орхідей, півників борових та рогатих, цибулі ведмежої);

- 14) проведено дослідження рослинних угруповань, до складу яких входять рідкісні види рослин, для подальшого складання синтаксономічної схеми рослинності;
- 15) проведено визначення показників ґрунту в місцях зростання рідкісних видів рослин;
- 16) виявлено **9** нових видів для мікобіоти НПП — *Lamproderma maculatum*, *Helvella acetabulum*, *Verpa bohemica*, *Puccinia coronata*, *Xylaria hypoxylon*, *Polystigma rubrum* (*Polystigmia rubra*), *Cytospora chrysosperma* (*Valsa sordida*), *Asteromella convallariae* (*Dendrophoma convallariae*), *Phyllosticta cruenta*;
- 17) проведено пошук та картування весняних видів грибів *Sarcoscypha austriaca* та *Urnula craterium* у рамках досліджень екології та просторового поширення весняних дискоміцетів започаткованих кафедрою мікології та фітоімунології Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна;
- 18) виявлено **212** нових видів для фауни НПП, **6** з яких (гадюка степова, скопа, вусач коренеїд хрестоносець, плоскотілка червона, красик веселий, мегариса рогахвостова) занесені до Червоної книги України;
- 19) виявлено **2** нових види для флори НПП: золототисячник малий (*Centaurium erythraea*), сфагнум магеланський (*Sphagnum magellanicum*);
- 20) зібрано та закартовано данні щодо особливостей використання водойм парку амфібіями під час нересту;
- 21) проведено обліки часничниці звичайної під час нересту та джерелянки червонобрюхої під час нересту;
- 22) проведено обліки ропухи сірої під час нересту на 3 нерестових ділянках;
- 23) проведено весняні та осінні обліки плазунів на трьох постійних маршрутах;
- 24) проведено обліки жаби ставкової на постійному маршруті;
- 25) виявлено та закартовано нові місця існування видів тварин ЧКУ із списку фауни НПП: 1 сатурнії рудої, 4 ксилокопи звичайної, 2 гадюки Нікольського;
- 26) проведено обстеження території з метою картування та перевірки гнізд хижих птахів разом з кбн Вітером С.Г. та волонтерами;
- 27) проведено обліки у колонії чаплі сірої;
- 28) проведено обліки сови сірої;
- 29) проведено обліки лелеки білого;
- 30) проведено перевірку окремих нір борсука та лисиці;
- 31) проведено обстеження місць гніздування журавля сірого;
- 32) проведено обліки бобра європейського;
- 33) проведено зведення даних від працівників ПНДВ щодо зустрічей тварин;
- 34) проведено огляд заселеної комахами-ксилофагами мертвої деревини ліщини, горобини, осики, берези та дуба з метою подальшого вивчення видового складу, фенологічних на біологічних особливостей комах;
- 35) проведено обліки метеликів ЧКУ (махаон та мнемозина) на двох маршрутах;
- 36) проведено збір фауністичних даних за допомогою пасток типу «парканчик» та «канавка»;
- 37) проведено облік мікромамалій на території пам'ятки природи «Мурафська дача»;
- 38) проведено зоологічні дослідження на постійній пробній площі;
- 39) закладено пробні площі для оцінки впливу рекреаційного навантаження на природні комплекси на трьох рекреаційних пунктах Парку;
- 40) закладено 18 пробних площ на ділянках, постраждалих від лісової пожежі, так й за їх

межами, для проведення моніторингових досліджень пірогенних сукцесій;

- 41) розпочато розробку мережі особливо цінних ділянок на території НПП «Слобожанський» та рекомендацій щодо режиму їх збереження;
- 42) проводилось фенологічні спостережень за сезонними явищами у рослинному та тваринному світі;
- 43) ведеться накопичення первинної та поточної наукової інформації у вигляді комп'ютерних баз даних, фотоколекцій, бібліографічних списків та ін.;
- 44) проводився збір фото та відеоматеріалу з фауни, флори та природних середовищ НПП «Слобожанський».

2.2. Виконання наукових робіт, що не пов'язані з програмою Літопису природи для установ ПЗФ (назва теми, замовник/виконавець, стисла характеристика стану виконання робіт, отримані результати) – **не виконувались**.

2.3. Відомості про виконання на території установи ПЗФ наукових робіт іншими установами/організаціями (замовник/виконавець, стислий зміст і результати досліджень):

- 1) Працівниками та студентами факультету геології, географії, рекреації та туризму ХНУ ім. В.Н. Каразіна на території НПП «Слобожанський» в рамках літньої практики виконувалась робота «Вивчення ландшафтних особливостей Парку та створення ландшафтної карти». Результати досліджень та картографічний матеріал будуть наведені у VI томі Літопису природи;
- 2) Співробітником ботанічного саду Львівського національного університету імені Івана Франка, Борсукевич Л.М., виконувались дослідження заплавних деревних угруповань річок Мерли та Мерчик у рамках дисертаційної роботи «Чагарниково-деревні угруповання заплав». Результати досліджень будуть включені до VI тому Літопису природи;
- 3) Науковим співробітником Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, Шевченко О.С. проведено дослідження з метою вивчення різноманіття орибатид на території НПП. Результати досліджень будуть включені до VI тому Літопису природи;
- 4) Співробітниками Державної установи «Харківський обласний лабораторний центр» Міністерства охорони здоров'я України проведено дослідження угруповань мікромамалій в околицях НПП «Слобожанський». Результати досліджень будуть включені до VI тому Літопису природи;
- 5) Начальником відділу науки НПП «Гомільшанські ліси», Вітером С.Г., виконані дослідження з пошуку та перевірки гнізд з метою оцінки стану популяцій хижих птахів. Результати досліджень будуть включені до VI тому Літопису природи.

2.4. Відомості про видання наукових робіт:

1) здано до друку **3** наукових статті, тез тощо (перелік, джерело опублікування):

1. Брусенцова Н.О., Бондаренко З.С., Скрильник Ю.Є. Види тварин з Червоної книги України на території Краснокутського району Харківської області //
2. Meshkova, V.L., Kochetova, A.I., Skrylnik, Yu.Ye., Zinchenko, O.V. Seasonal development of the timberman beetle *Acanthocinus aedilis* (Linnaeus, 1758): Insecta: Coleoptera: Cerambycidae in the North-Eastern Steppe of the Ukraine [Text] // The

Kharkov Entomol. Soc. Gaz. — 2017. — Vol. XXV, iss. 2. — P. xx–xx

3. Tshikolovets V., Pliushch I., Pak O., Skrylnik Yu. The butterflies of Afghanistan. — Pardubice, Tshikolovets Publications, pp. 1–266, Pl. 5+I–LV, maps.

2) вийшло друком **27** публікацій (перелік публікацій):

1. Atevasova T.A., Atevasov A.A., Brusentsova N.A. White Stork *Ciconia Ciconia* at the North-Eastern Ukraine: trends in population dynamics at the edge of range // The White Stork: studies in biology, ecology and conservation. – Zielona Gora, 2016. – P. 63-71;
2. Безроднова О.В., Саїдахмедова Н.Б. Фітоіндикація екологічних режимів як інструмент моніторингу біотопів НПП «Слобожанський» // Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття як складова екологічного та патріотичного виховання населення України: Матеріали науково-практичної конференції (м. Святогірськ, 7-8 липня 2016 р.). – Центр екологічної освіти та інформації, 2016. – С. 138-143;
3. Безроднова О.В. Использование ГИС-технологий в рамках учебно-полевой и производственной практик студентов // Збірник матеріалів конференції «ГІС-Форум-2017» (Харків, 22-24 лютого 2017 р.). – Вип. 1. – Х.: ХНУ: Видавництво «Смугаста типографія», 2017. – С. 57-59;
4. Безроднова О.В. Раритетна фракція флори Національного природного парку «Слобожанський» (вивчення та охорона) // Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень: Матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції (смт Путила, 28-29 квітня 2017 р.). – Центр екологічної освіти та інформації, 2016 б. – С. 44- 47;
5. Bezrodnova O.V., Saidakhmedova N.B. Bir na Merli // Important Plant Areas of Ukraine / V.A. Onyshchenko (editor). – Kyiv: Alterpress, 2017. – P. 42-44;
6. Onyshchenko V.A., Banik M.V., Bezrodnova O.V., Rasevich V.V. Kolodiazne // Important Plant Areas of Ukraine / V.A. Onyshchenko (editor). – Kyiv: Alterpress, 2017. – P. 149-150;
7. Onyshchenko V.A., Bezrodnova O.V., Banik M.V. Oskilski Skhyly // Important Plant Areas of Ukraine / V.A. Onyshchenko (editor). – Kyiv: Alterpress, 2017. – P. 224-227;
8. Bezrodnova O.V. Petro-Ivanivka // Important Plant Areas of Ukraine / V.A. Onyshchenko (editor). – Kyiv: Alterpress, 2017. – P. 234-236;
9. Onyshchenko V.A., Bezrodnova O.V., Banik M.V. Vovchanski Skhyly // Important Plant Areas of Ukraine / V.A. Onyshchenko (editor). – Kyiv: Alterpress, 2017. – P. 336-338;
10. Безроднова О.В. Ботанічні дослідження в НПП «Слобожанський» // XIV З'їзд Українського ботанічного товариства, 25-26 квітня 2017 р., м. Київ. - С. 122;
11. Безроднова О.В. Застосування ГІС-технологій для моніторингу рослинних угруповань і біотопів у національному природному парку «Слобожанський» // Природоохоронні території: досвід та перспективи розвитку: Матеріали науково-практичної конференції (смт Оржиця, 24-25 травня 2017 р.). – Вип. 1. – Тернопіль: Видавництво «Крок», 2017. – С. 6-9;
12. Брусенцова Н.О. Представники родини Куницевих (Mustelidae) в НПП «Слобожанський»: сучасний стан та проблеми охорони // Природоохоронні території: досвід та перспективи розвитку: Матеріали науково-практичної конференції (смт Оржиця, 24-25 травня 2017 р.). – Вип. 1. – Тернопіль:

- Видавництво «Крок», 2017. – С. 9-13;
13. Brusentsova N.O. Features of the fox and badger burrows' distribution in forests of national parks of the Kharkiv region // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Біологія». – Т. 28. – Харків, 2017. – С. 122-126;
 14. Акулов О.Ю., Громакова А.Б., Жежера М.Д., Тупіков А.І. Перші відомості про знахідки рідкісного гриба *Battarrea phalloides* (Dicks.) Pers. з Харківського Лісостепу // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Біологія». – Т. 28. – Харків, 2017. – С. 97-100;
 15. Бондаренко З.С. Динамика численности фонових видів рептилій (Reptilia) на території Національного природного парку «Слобожанський» // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Біологія». – Т. 28. – Харків, 2017. – С. 116-121;
 16. Безроднова О.В. Підсумки роботи регіональної науково-практичної конференції «Наукові дослідження на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду Харківщини» // Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна. Серія Біологія. – 2017. – Т. 28. – С. 233-236;
 17. Скрильник Ю.Є., Зінченко О.В. Шкідливі комахи та грибні хвороби кленів (*Acer L.*) у зелених насадженнях м. Харкова // Фундаментальні і прикладні проблеми сучасної екології та захисту рослин: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю факультету захисту рослин (1932–2017) Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, 14-15 вересня 2017 р., Харків, ХНАУ. – 2017. – С. 90-92;
 18. Скрильник Ю.Є., Терехова В.В. Жуки-златки, трофічно пов'язані з деревами роду *Ulmus* в умовах сходу України // «Фауна України на межі ХХ–ХХІ ст. Нові концепції зоологічних досліджень». Всеукраїнська зоологічна конференція (12-16 вересня 2017 р., Харків): тези доповідей. – Харків, 2017. – С. 28-29;
 19. Кошеляєва Я.В., Скрильник Ю.Є. Біологічні особливості непарного багатідного короїда на березі повислій // «Фауна України на межі ХХ–ХХІ ст. Нові концепції зоологічних досліджень». Всеукраїнська зоологічна конференція (12-16 вересня 2017 р., Харків): тези доповідей. – Харків, 2017. – С. 39-40;
 20. Брусенцова Н.О. Сховища хижаків-норників в умовах зеленої зони м. Харків // «Фауна України на межі ХХ–ХХІ ст. Нові концепції зоологічних досліджень». Всеукраїнська зоологічна конференція (12-16 вересня 2017 р., Харків): тези доповідей. – Харків, 2017. – С. 74-75;
 21. Брусенцова Н.О. Підземні сховища лисиці *Vulpes vulpes* Linnaeus, 1758 та борсука *Meles meles* Linnaeus, 1758 у нагірних дібровах // Тези доповідей Конференції молодих дослідників-зоологів – 2017 (м. Київ, Інститут зоології НАН України, 18-20.10. 2017 р.). – Київ, 2017. – С. 4;
 22. Брусенцова Н.О. Чужорідні та ключові види ссавців в екосистемах: звіт про роботу ХХІІІ Теріологічної школи-семінару // Праці Теріологічної Школи. – Київ, 2017. – Том 16. – С. 172-174;
 23. Безроднова О.В. Чужорідні види у флорі судинних рослин національного природного парку «Слобожанський» // Біорізноманіття: теорія, практика та методичні аспекти вивчення у загальноосвітній та вищій школі. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (Полтава, 2-3 листопада, 2017 р.). –

Полтава, 2017. – С. 72-76;

24. Бодня О.В., Баришніков О.О., Овчаренко А.Ю., Олійников І.А. Використання мобільних ГІС для ландшафтних досліджень під час практик студентів-географів // Збірник матеріалів конференції «ГІС-ФОРУМ-2017» – Вип. 1. – Харків: ХНУ, 2017. – С. 49-52;
25. Meshkova V.L., Skrylnik Yu.Ye., Zinchenko O.V., Kochetova A.I. Seasonal development of the pine sawyer beetle (*Monochamus galloprovincialis*) in the north-eastern steppe of the Ukraine // Лісівництво і агролісомеліорація. 2017. вип. 130. С. 223–230;
26. Krupitsky A. Systematic position of two *Athamanthia* Zhdanko, 1983 (Lepidoptera, Lycaenidae) taxa from the Iranian Plateau / A.V. Krupitsky, I.G. Pljushtch, Yu.Ye. Skrylnik // ZOOTAXA, 2017. 4232 (4): 575–581;
27. Meshkova V.L., Kochetova A.I., Zinchenko O.V., Skrylnik Yu.Ye. Biology of multivoltine bark beetles species (Coleoptera: Scolytinae) in the North-Eastern Steppe of the Ukraine // Вісник ХНАУ, Фітопатологія та ентомологія. 2017. №1–2. С. 117–124.

3) відомості про працівника наукового підрозділу, який опублікував найбільшу кількість робіт (П.І.Б., посада, науковий ступінь, стаж наукової роботи)

Безроднова Ольга Володимирівна – молодший науковий співробітник, кбн, стаж наукової роботи – 25 років.

4) дисертанти (П.І.Б., посада) і назви дисертацій (представлених до захисту, захищених, у процесі підготовки).

Брусенцова Наталія Олександрівна – начальник відділу науки, назва дисертації «Просторова структура популяцій хижаків-норників у нагірних дібровах Слобожанщини», у процесі підготовки.

2.5. Відомості про розроблені природоохоронні рекомендації та рекомендації щодо збереження історико-культурних цінностей:

Розроблене наукове обґрунтування щодо зміни меж (розширення території) НПП «Слобожанський» шляхом включення до його складу Парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Наталіївський». Метою розширення НПП є збереження цінних природних об'єктів та історико-культурних цінностей садиби «Наталівка».

2.6. Інформація про проведені навчання, семінари, обмін досвідом працівників установи ПЗФ з іншими установами, підприємствами та організаціями.

- 1) **1-2 лютого 2017 року** за ініціативи НПП «Слобожанський» у співпраці з біологічним факультетом ХНУ ім. В.Н. Каразіна та за підтримки НПП «Дворічанський» та НПП «Гомільшанські ліси» була організована та проведена регіональна науково-практична конференція «Наукові дослідження на територіях і об'єктах природно-заповідного фонду Харківщини» в Харківському національному університеті. Були розглянуті питання вивченості природного біотичного та ландшафтного різноманіття природоохоронних територій області, моніторингові дослідження, які ведуться фахівцями за окремими напрямками,

досягнення та перспективи розвитку національних парків Харківської області. Загалом у роботі конференції взяли участь 50 людей з 14 організацій.

- 2) **8-9 квітня 2017 р.** до НПП «Слобожанський» відбувся волонтерський виїзд, який був організований та проведений спільно з WWF в Україні з метою обміну досвідом по організації та проведенні наукових досліджень у національних парках. Під час заходу закартовано 9 нових, не відомих раніше співробітникам парку, гніз хижих птахів, 18 нових місцезростань весняних грибів-первоцвітів *Sarcoscypha austriaca* та *Urnula craterium*, 4 нових місцезростання тюльпана дібровного (*Tulipa quercetorum*), який занесений до Червоної книги України (2009).
- 3) **9-12 червня 2017 р.** НПП «Слобожанський» спільно з Харківською обласною організацією Національного екологічного центру України організував та провів V науково-методичному семінарі «ГІС та заповідні території». Під час семінару учасники слухали доповіді та взяли участь у навчаннях: основам роботи з QGIS та GitHub, створенню та редагуванню даних OpenstreetMap засобами JOSM, роботі з веб-ГІС сервісом nextgis.com, NextGIS Mobile, обговорили геокодування (як та навщо його робити). Окрему увагу приділили роботі з космічними знімками — можливості калькулятора растрів у QGIS для розрахунку спектральних індексів та класифікацію даних Sentinel у Semi-Automatic Classification Plugin for QGIS. Під час екскурсії провели майстер-клас з аерофотозйомки за допомогою DJI Phantom 3. Цікавими були доповіді про дослідження природних комплексів, аналіз та планування рекреаційної діяльності з використанням геоінформаційних систем, даних дистанційного зондування землі, беспілотних літальних апаратів у НПП «Слобожанський», НПП «Дворічанський», НПП «Гомільшанські ліси», НПП «Пирятинський», НПП «Прип'ять-Стохід», НПП «Святі гори», Дунайському біосферному заповіднику НАНУ, досвід створення веб-бази даних у Луганському природному заповіднику НАНУ. На гіс-семінар до НПП «Слобожанський» завітали 30 фахівців з 19 організацій 9 областей України.

2.7. Формування фондів наукових матеріалів (поповнення колекційних матеріалів, фенотек, ценотек тощо):

- ведеться електронна база даних «Польовий щоденник»;
- ведеться електронна база даних «Метеорологічні спостереження»;
- ведеться електронна база геоданих «Обліки бобрів»;
- ведеться електронна база геоданих «Смерті на дорогах»;
- ведеться електронна база даних візуальних спостережень від природоохоронних науково-дослідних відділень (ПНДВ);
- створена база даних альгофлори НПП;
- ведеться науковий фотоархів;
- ведеться архів матеріалів дистанційного зондування землі (Landsat 7, 8, ASTER TerraLook, SRTM, Bing Maps, Sentinel).

3. Відомості про здійснені науково-технічні заходи.

3.1. Наявність і характеристика діяльності стаціонарів, гідрометеостанцій, гідропостів, станцій фонового моніторингу тощо (у разі відсутності відмітити шляхи отримання гідрометеоданих).

Власні метеорологічні дослідження працівниками НПП «Слобожанський» не проводяться у зв'язку з відсутністю необхідного обладнання. Данні базуються на відкритих даних Богодухівської метеостанції (Харківська область).

Гідрологічний пост № 1 «Лісове озеро» розташований у 47 кварталі 4 виділі Володимирівського НДПОВ. Гідрологічний пост № 2 «Сорокове» розташований у 55 кварталі 13 виділі Володимирівського НДПОВ. Річковий стаціонарний гідрологічний пост № 3 на р. Мерчик розміщено південніше від моста через р. Мерчик, по автомобільному шляху Сорокове – Мурафа. У 2017 році дані з гідрологічного посту № 3 не збиралися через його не належний стан. Встановлено нові гідрологічні пости: № 4 у 28 кварталі 14 виділі Володимирівського НДПОВ, № 5 у 5 кварталі 22 виділі Володимирівського НДПОВ.

3.2. Характеристика наукових полігонів, постійних пробних площ.

3.2.1. Ботанічні пробні площі:

Постійна пробна площа № 1 розташована на межі кварталів і займає виділ 15 кварталу 37 і виділ 4 у кварталі 47 Володимирівського ПНДВ. Вона представлена болотно-лісовим комплексом рослинних угруповань і є складовою екологічного профілю.

Лісові пробні площі закладались Інститутом лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького або спільно співробітниками НПП «Слобожанський» та УкрНДІЛГА. Перелік наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Лісові пробні площі

№ ділянки	НДПОВ	Квартал	Виділ	Рік закладання
363242	Пархомівське	12	10	2000
363240	Володимирівське	11	19	2000
631309	Володимирівське	10	4	2014*
351А	Володимирівське	40	9	2016
352А	Володимирівське	39	6	2016
353А	Володимирівське	39	4	2016
409	Володимирівське	78	14	2016
410	Володимирівське	74	3	2016
411	Володимирівське	70	5	2016

* Ділянку було перезакладено, оскільки на ділянці проведено суцільну рубку

На місцях лісових пожеж закладено 2 наукових полігони з метою моніторингових досліджень пірогенних сукцесій: 1 – 3-5 вид. 48 кв. Володимирівського ПНДВ; 2 – 2, 4 вид. 40 кв., 15, 16, 21 вид. 30 кв., 15 вид. 29 кв. Володимирівського ПНДВ. Закладено пробні ділянки в різних типах рослинних угруповань.

3.2.2. Зоологічні пробні площі:

Постійна пробна площа № 2 розташована у 18, 28, 29, 38 та 39 кварталах Володимирівського ПНДВ. Її розмір – 90 га. Вона створена для дослідження сімейної

групи бобра європейського (*Castor fiber*) та його вплив на середовище існування на борівій терасі р. Мерла в умовах Лівобережного Лісостепу.

4. Відомості про здійснені природоохоронні заходи на території установи ПЗФ, інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду за участю працівників установи ПЗФ.

4.1. Заходи з охорони, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів грибів, рослин та тварин, рослинних угруповань та природних середовищ (оселищ), відновлювальні заходи, заходи з боротьби із шкідливими чужорідними видами рослин та тварин.

- 1) План заходів для збереження та відновлення популяції сатурнії великої (*Saturnia pyri*) – підготовлено звіт про виконання плану заходів по збереженню та відновленню популяції Сатурнії великої (*Saturnia pyri*) на території Національного природного парку «Слобожанський» за 2014-2016 роки;
- 2) План заходів для збереження популяції пухирника малого (*Utricularia minor*) – в рамках виконання плану заходів на території НПП «Слобожанський» виявлення водойм, які потерпають від різкого коливання води та тимчасового суттєвого обміління та які не потерпають від різкого коливання води, та є перспективними для розповсюдження пухирника малого, проводилося визначення кислотності води у водоймах з наявністю пухирника малого та перспективних для його заселення;
- 3) План заходів зі збереження ценопопуляцій рябчика шахового (*Fritillaria meleagris*) на території НПП «Слобожанський» – проведена інвентаризація локалітетів рябчика шахового, закладено пробні площі в місцях зростання; проведено заняття та тематичні екскурсії зі школярами Краснокутського району щодо збереження червонокнижних видів первоцвітів, серед них і рябчика шахового, та їх місць існування;
- 4) План заходів щодо підтримання оптимальної чисельності Оленеподібних на території НПП «Слобожанський» – проведена оцінка чисельності та територіального розподілу видів оленевих (*Cervidae*), на основі накопичених даних, визначено місця найчастішого перебування; проведено розрахунок необхідної кількості та оптимального розташування солонців на території НПП.

4.2. Робота в розсадниках, розплідниках, центрах відтворення та реабілітації диких тварин – не проводились.

5. Інформація про діяльність наукової (вченої) або науково-технічної ради установи ПЗФ.

На 2017 рік було заплановано три засідання НТР.

За звітний період проведено 3 планові засідання:

- 1) Засідання заплановане на лютий 2017 р. було проведено 27 лютого 2017 р. Розглядалися підсумки роботи НПП за 2016 р., звіти щодо виконання планів заходів по збереженню та відновленню рідкісних видів: зелениці сплюснутої, пухирника малого та сатурнії великої.

- 2) Засідання заплановане на серпень-вересень 2017 р. було проведено 31 серпня 2017 р.
Розглядалися ліміти на використання природних ресурсів в науко-дослідних цілях.
- 3) Засідання заплановане на грудень 2017 р. було проведено 21 грудня 2017 р.
Розглядалися плани на 2018 рік з наукової та науково-технічної, рекреаційної та екологічної освітньо-виховної діяльності парку, план засідань НТР на 2018 рік.

6. Інформація про фінансування, приладове та господарське забезпечення наукової діяльності.

Для проведення науково-дослідних робіт із загального фонду держбюджету було виділено 362 324, 25 грн.

До зазначеної суми увійшли наступні статті витрат:

Оплата праці наукових співробітників – 285 184, 85 грн

Нарахування на оплату праці 22 % – 62 740, 67 грн

Відрядження – 763, 73 грн

Ведення та видання літопису природи: 3 000,00 грн. – видання V Тому Літопису природи НПП «Слобожанський».

Придбання матеріалів та малоцінного обладнання для проведення науково-дослідних робіт — 10 635, 00 грн

Благодійна допомога — 3 100, 00 грн

Відділ науки забезпечено наступним спеціальним обладнанням:

1. Штангенциркулі МІКРОТЕХ ШЦ-I-150(0,05) – 3 шт.
2. Пінцети з насічкою 200 – 4 шт.
3. Рація Motorola T5 (комплект) – 3 шт.
4. Бінокль Alpen MagnaView 12x52 – 1 шт.
5. Бінокль Arsenal 10x50 – 1 шт.
6. Мишоловка-клітка – 25 шт.
7. Комп'ютер в повній комплектації – 2 шт.
8. Ліхтар налобний – 5 шт.
9. Ліхтар для науки – 2 шт.
10. Контейнер харчовий 0,5 л – 5 шт.
11. Контейнер харчовий 17 л – 3 шт.
12. РН-метр – 2 шт.
13. Електронні ваги кишенькові YF-K6 – 1 шт.
14. Термос 2,5 л TERMOS – 2 шт.
15. Килимок туристичний – 2 шт.
16. Палатка CRESTA 2 Alu – 1 шт.
17. Спальник КОМПАКТ – 2 шт.
18. Сачок ентомологічний – 1 шт.

7. Міжнародне співробітництво установи ПЗФ.

- 7.1. Відомості про працівників установи ПЗФ, що уповноважені на міжнародне співробітництво (підрозділ установи ПЗФ, найменування закінченого вищого навчального закладу, рік його закінчення, спеціальність, стаж роботи у науковій сфері та в установі ПЗФ, знання іноземних мов) – **офіційно уповноважені працівники відсутні.**
- 7.2. Участь установи ПЗФ у міжнародних програмах, грантах, проектах (їх назви та учасники, стан виконання, результати):
- Начальник відділу науки Брусенцова Н.О. взяла участь у Навчально-ознайомчому тренінгу в рамках проекту ЄС APENA (знайомство із природоохоронним законодавством Чехії, Словаччини та Польщі, досвідом цих країн у впровадженні картографування оселищ та окремих видів і організації їх моніторингу). Учасники тренінгу зустрічались із представниками Міністерств та агенств у сфері охорони навколишнього середовища, неурядових організацій та національних парків. Піднімались питання ефективності управління у сфері екології, реалізації законодавчих актів, впровадження Натури 2000 та Смарагдової мережі, функціонування природоохоронних територій та організації наукових досліджень на рівні країни.
- 7.3. Участь установи ПЗФ у підготовці/виконанні міжнародних угод (договорів, конвенцій тощо):
- У VI томі Літопису природи буде наведена оновлена інформація щодо видів флори та фауни, природних середовищ, які занесені до чинних для України міжнародних переліків.
- 7.4. Закордонні відрядження працівників установи ПЗФ (мета, країна відрядження, результат, пропозиції) – **не надавались.**
- 7.5. Іноземні відвідувачі на території установи ПЗФ (країна, установа/організація, мета, результат) – **відсутні.**

8. Інформація про надані платні послуги, пов'язані з науково-дослідницькою діяльністю з охорони, відтворення та раціонального використання природних ресурсів, проведенням експертиз та лабораторних аналізів (назва послуг, отримані кошти за окремі послуги), відповідно до Переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 року № 1913 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 02 червня 2003 року № 827).

Платні послуги не надавались.

9. Пропозиції щодо вдосконалення наукової та науково-технічної діяльності установи ПЗФ, поліпшення охорони, збереження та відтворення рідкісних і зникаючих видів грибів, рослин та тварин, рослинних угруповань та природних середовищ (оселищ), відновлення порушених екосистем, боротьби із шкідливими чужорідними видами рослин та тварин, використання методик та методів наукових досліджень.

- 9.1. Для вдосконалення наукової та науково-технічної діяльності НПП «Слобожанський» необхідно передати землю 5 244 га, визначену Наказом Президента України № 1047/2009 від 11 грудня 2009 року парку в постійне користування;
- 9.2. Необхідно законодавчо врегулювати отримання дозволів на використання природних ресурсів з науково-дослідною метою;
- 9.3. Необхідно забезпечити наукові та науково-дослідні підрозділи спеціальним обладнанням: оптичними приладами для визначення дрібних організмів та залишків (мікроскоп біологічний, мікроскоп стереоскопічний), комп'ютерною технікою, камерами спостереження, метеостанцією, навігаційним обладнанням, експедиційним спецтранспортом, фотопастками та ін.;
- 9.4. Необхідно створити та затвердити для використання списки чужорідних видів флори та фауни України та регіонів. Визначити пріоритетні найбільш агресивні види для розробки стратегій боротьби;
- 9.5. Для подальшого розвитку установ ПЗФ, вдосконалення наукової та науково-технічної діяльності, проведення досліджень та моніторингу на сучасному рівні необхідно додати до наукового відділу штатну одиницю – фахівця з геоінформаційних систем;
- 9.6. Необхідно проводити регулярні семінари з обміну досвідом між установами ПЗФ щодо методик досліджень, планування заходів по збереженню видів флори та фауни, природних середовищ;
- 9.7. Необхідно визначити та відповідно прописати у законодавчих документах відповідальність за нанесення шкоди видам флори, фауни та природним середовищам, які занесені до чинних в Україні міжнародних конвенцій;
- 9.8. Необхідно затвердити на державному рівні Регіональні червоні списки флори та фауни, визначити та відповідно прописати у законодавчих документах відповідальність за нанесення шкоди видам, які до них занесені.

Начальник відділу науки

Н.О. Брусенцова